

SPECIALISTO VEIKLOS REGLAMENTAVIMAS LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO PROCESO KODEKSE

Doc. dr. Janina Juškevičiūtė

Mykolo Romerio universiteto
Viešojo administravimo fakulteto
Kriminalistikos katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 271 46 11
Elektroninis paštas krk@mruni.lt

*Pateikta 2005 m. birželio 8 d.
Parengta spausdinti 2005 m. spalio 11 d.*

Pagrindinės sąvokos: specialios žinios, specialistas, baudžiamasis procesas, nusikaltimų tyrimas.

S a n t r a u k a

Atkūrus Lietuvos valstybės Nepriklausomybę šalyje iškart buvo pradėta vykdyti teisinė reforma. Vienas jos tikslų buvo sukurti naujus baudžiamuosius kodeksus. 2003 m. gegužės 1 d. šalyje įsigaliojo naujas Baudžiamoji proceso kodeksas – jis iš esmės pakeitė baudžiamoji proceso koncepciją.

Nors specialiųjų žinių turintys asmenys tiriant nusikaltimus ir toliau liko tie patys baudžiamoji proceso dalyviai: ekspertas ir specialistas, naujasis Baudžiamoji proceso kodeksas iš esmės pakeitė jų vietą ir vaidmenį baudžiamajame procese.

Straipsnyje pirmą kartą įsigaliojus naujam Baudžiamoji proceso kodeksui analizuojama specialisto procesinė padėtis: jo teisės, pareigos ir atsakomybė.

Straipsnio autorė, išanalizavusi kodekso normas, reglamentuojančias specialisto teisinę padėtį baudžiamajame procese, daro išvadą, kad naujajame Baudžiamoji proceso kodekse kiekybiniu požiūriu buvo gerokai susiaurintos, o kokybiniu – smarkiai išplėstos specialisto funkcijos, tačiau normų, garantuojančių šių funkcijų tinkamą įgyvendinimą, baudžiamoji proceso įstatymas nenumato.

Išvadoje autorė pateikia, jos nuomone, būtinus Baudžiamoji proceso kodekso normų pakeitimus ir papildymus, kurie užtikrintų tinkamą specialisto funkcijų, numatytų Baudžiamoji proceso kodekse, įgyvendinimą.

Atkūrus Lietuvos valstybės Nepriklausomybę šalyje iškart buvo pradėta vykdyti teisinė reforma. Vienas jos tikslų buvo sukurti naujus baudžiamuosius kodeksus, tarp jų ir Baudžiamoji proceso. Šis tikslas buvo pasiektas – 2002 m. kovo 14 d.¹ šalies parlamentas patvirtino naujus baudžiamuosius kodeksus².

2003 m. gegužės 1 d. šalyje įsigaliojo naujas Baudžiamoji proceso kodeksas (toliau BPK). Jis iš esmės pakeitė baudžiamoji proceso koncepciją, taip pat reformavo ir specialiųjų žinių panaudojimo baudžiamajame procese reglamentavimą. Kaip ir anksčiau galiojusiam, BPK specialiųjų žinių turintys

¹ Plačiau žr.: Valstybės žinios. 2002 m. Nr. 37–1341.

² Naujas Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas buvo patvirtintas 2000 m. rugsėjo 26 d.

asmenys tiriant nusikaltimus liko tie patys baudžiamojo proceso dalyviai¹: ekspertas ir specialistas, tačiau naujasis įstatymas iš esmės pakeitė jų vietą ir vaidmenį baudžiamajame procese.

Tikslus ir aiškus specialių žinių panaudojimo baudžiamajame procese reglamentavimas, atspindintis tuos sudėtingus santykius, kurie susiklosto praktinėje nusikaltimų tyrimo veikloje, yra žmogaus ir piliečio teisių ir laisvių baudžiamajame procese užtikrinimo garantija. 2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojęs Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas labiausiai išplėtė vieno iš specialių žinių turinčio asmens – specialisto vaidmenį baudžiamajame procese².

Baudžiamojo proceso kodekso V skyriaus trečias skirsnis, kurį sudaro tik du straipsniai, vadinasi „Specialistai“. BPK 89 str. duotas specialisto apibūdinimas: **specialistas** yra asmuo³, turintis reikiamų specialių žinių ir įgūdžių, kuriam pavedama⁴ atlikti objektų tyrimą ir pateikti išvadą arba paaiškinimus jo kompetencijos klausimais⁵.

Taigi specialisto apibrėžimas nurodo jo funkcijas baudžiamajame procese:

- gavus pavedimą atlikti objektų tyrimą, o jį atlikus pateikti išvadą;
- pateikti paaiškinimus savo kompetencijos klausimais.

Specialisto procesinės figūros atsiradimas⁶ baudžiamajame procese buvo susijęs su vis didesniu mokslo ir technikos laimėjimų taikymu atliekant tardymo (tyrimo) veiksmus ir su tuo susijusiu tardytojo pagalbininko vaidmeniu valdant šią techniką: ieškant, fiksuojant, paimant pėdsakus bei kitą nusikaltimo ištyrimui svarbią informaciją, būtinumu. Išanalizavus Baudžiamojo proceso kodekso normas paaiškėja, kad naujajame BPK nenumatyta procesinė tyrėjo pagalbininko ieškant, fiksuojant bei paimant pėdsakus bei kitus daiktus figūros. Šių funkcijų specialistui nenumato nei specialisto funkcijas, nei atskirus tyrimo veiksmus reglamentuojančios normos, nors BPK 179 str. nurodoma, kad atliekant tyrimo veiksmą⁷ gali būti fotografuojama, filmuojama, daromas garso ir vaizdo įrašas, daromi pėdsakų atspaudai ir išliejos. Manytume, kad į specialisto funkciją teikti paaiškinimus savo kompetencijos klausimais neįeina konkrečių pėdsakų ieškojimas, fiksavimas ir paėmimas, taip pat fotografavimas, filmavimas bei garso ir vaizdo įrašų darymas.

Kita specialisto funkcija – objektų tyrimas, mūsų nuomone, taip pat neapima pėdsakų ieškojimo, užfiksavimo ir paėmimo atliekant tyrimo veiksmą. Laikantis įstatymo raidės, objektai, kuriuos reikia iširti, specialistui turi būti pateikti kartu su užduotimi ir nurodyta jos apimtimi, t. y. turi būti pateikti klausimai, į kuriuos jis turi atsakyti. Galima tik konstatuoti, kad įstatymo rengėjai užmiršo, o gal dar blogiau – ir nežino, kad prieš objektų, kuriais yra ir pėdsakai, tyrimą juos reikia surasti, užfiksuoti ir paimti.

1994–1995 m. H. Malevskio atlikti tyrimai⁸ parodė, kad specialistai savo vaidmenį tiriant nusikaltimus suvokia kaip nusikaltimo tyrėjo padėjėjo, kurio pagrindinės funkcijos yra surasti, išryškinti bei technikos priemonėmis ir metodais užfiksuoti įvairius pėdsakus ir atlikti kitus su technikos panaudojimu susijusius darbus, t. y. fotografuoti, daryti įvykio vietos vaizdo įrašą⁹.

Apibendrinant galima teigti, kad nepaisant to, kad XXI a. pėdsakams ieškoti atliekant tyrimo veiksmus bei taikant prievartos priemonės naudojama vis sudėtingesnė technika, BPK iš specialisto

¹ Dėl pasiūlymų reglamentuojant specialių žinių panaudojimą naujajame Baudžiamojo proceso kodekse plačiau žr.: J. Rinkevičius. Įrodymų rinkimo būdai baudžiamajame procese // Jurisprudencija. 1998. T.10(2). P.58–63.

² Taip plačiai specialisto vaidmuo baudžiamajame procese, autorės nuomone, nėra išplėstas nė vienos šalies baudžiamojo proceso kodekse.

Plačiau žr.: Уголовно-процессуальный кодекс Республики Беларусь. Принят Палатой представителей 24 июня 1999 года. – Минск. Амалфея, 2000.

Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации. Принят 18 декабря 2001 года.

³ Šio straipsnio BPK komentare nurodoma, kad svarbu, jog asmuo, kuriam pavedamos specialisto funkcijos, būtų žmogus, gerai mokantis tam tikrą darbą. Manytume, kad šis reikalavimas aktualus ne tik specialistui, bet ir prokurorui bei teisėjui.

⁴ Nors įstatymas ir numato, kad specialistui **pavedama** atlikti objektų tyrimą, tačiau baudžiamojo proceso praktikoje specialistas gauna užduotį atlikti objektų tyrimą. Manytume, kad laikantis lietuvių kalbos žodžių darybos taisyklių, specialistas turėtų gauti **pavedimą** atlikti objektų tyrimą.

⁵ Norėtume atkreipti dėmesį į tai, kad kitam specialių žinių baudžiamajame procese turinčiam asmeniui – ekspertui įstatymas reikalavimo turėti įgūdžių nekelia (84 str.).

⁶ Plačiau žr.: Я. Юшквичюте. Специалист в уголовном процессе Литвы // Южно-уральские криминалистические чтения. 2004. Вып. 12. С. 186–192.

⁷ Visai neaišku, kokiu tikslu XXI a. Lietuvos baudžiamojo proceso kodekse ribojamas vaizdo fiksavimas tiriant nusikaltimus. Mūsų nuomone, vaizdo fiksavimas ne tik fotografuojant ir filmuojant, bet labai naudingas ir taikant kai kurias prievartos priemones, pavyzdžiui, kratą (145 str.).

⁸ Atliekant tyrimą buvo apklausta 105 Kriminalistinių ekspertizų departamento (dabar Kriminalistinių tyrimų centras) pareigūnų.

⁹ Plačiau žr.: H. Malevski. Specialistas kriminalistas įvykio vietos apžiūroje // Jurisprudencija: LTA mokslo darbai. 1998. T. 9(1). P. 88–101.

funkcijų pašalintos tos, dėl kurių specialisto instituto įvedimas į baudžiamąjį procesą buvo laikomas pažangiu reiškiniu ir buvo palankiai sutiktas tiek teoretikų, tiek praktikų¹.

Iki 2003 m. gegužės 1 d. galiojusiam Baudžiamojo proceso kodekse buvo numatyta, kad specialistas gali dalyvauti atliekant visus tardymo veiksmus (152² str.). 2003 m. įsigaliojusiam BPK tardymo veiksmai buvo pavadinti ikiteisminio tyrimo veiksmais, o asmens apžiūra² (143 str.), pavyzdžių lyginamajam tyrimui paėmimas (144 str.), krata (145 str.), asmens krata (146 str.), poėmis (147 str.) buvo išskirti kaip kitos procesinės prievartos priemonės (BPK XII skyrius). Nors Baudžiamojo proceso kodekso komentaro autoriai komentuodami 89 str. normą nurodo, kad specialistai dalyvauja taikant prievartos priemones ir net duoda nuorodą į BPK 180 str., tačiau ši norma reglamentuoja specialisto dalyvavimą tik atliekant tyrimo veiksmus (5, 228–229). Taigi 1967 m. Baudžiamojo proceso kodekso papildymai, leidę dalyvauti specialistui atliekant visus tardymo veiksmus, buvo laikomi pažangiu reiškiniu, todėl 2003 m. priimtame Baudžiamojo proceso kodekse neregamentavimas specialisto dalyvavimo imant lyginamuosius pavyzdžius atliekant poėmį bei kratą yra destruktivus reiškinys.

1961 m. priimtame Baudžiamojo proceso kodekse, kur specialistas kaip procesinė figūra buvo paminėtas pirmą kartą, įstatymo leidėjas suvokė specialisto dalyvavimo svarbą atliekant tam tikrus tardymo veiksmus, o ypač paimant pavyzdžius lyginamajam tyrimui (206 str.)³. Todėl, mūsų nuomone tai, kad specialistas nedalyvauja paimant lyginamuosius pavyzdžius, yra ypač neigiamas reiškinys, nes kai kurių pavyzdžių paėmimas yra susijęs su žmogaus organizmo vientisumo pažeidimu⁴ ir tai, mūsų nuomone, gali atlikti ir, tikimės, kad atlieka tik medicinos specialistai.

Ne ką mažiau svarbus ir reikšmingas yra specialisto dalyvavimas darant poėmį, ypač kai tai susiję su įmonės buhalterinės veiklos dokumentų ir kompiuterinės įrangos paėmimu⁵.

BPK 89 str. nurodoma, kad specialistas objektų tyrimą pradeda tik tada, kai jam pavedama tai atlikti. Pavedime atlikti objektų tyrimą, logiškai maštant, turi būti nurodoma, kokios krypties tyrimus reikia atlikti, nes, pavyzdžiui, tiriant tą patį kraujo pėdsaką gali būti atlikti trasologiniai ir biocheminiai tyrimai, arba kokių pėdsakų reikia ieškoti, tai yra pavedime atlikti objekto tyrimą turi būti suformuluoti klausimai specialistui.

Galima tik pritarti K. Stungio išsakytai nuomonei, kad eksperto ir specialisto išvadų sutapatinimas yra dirbtinis ir nemotyvuotas⁶.

BPK 89 str. reglamentuotos šios specialisto **pareigos**. Jis šaukiamas privalo atvykti pas ikiteisminio tyrimo pareigūną, prokurorą ar į teismą ir pateikti nešališką išvadą ar paaiškinimus jam pateiktais klausimais.

BPK 89 str. 2 dalyje nurodoma, kad specialistu gali būti tiek ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūnas, tiek ir šioje įstaigoje nedirbantis asmuo, tačiau BPK nėra numatyta specialisto, kuris nėra ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūnas, dalyvavimo baudžiamajame procese užtikrinimo garantijos. Galiojusiam BPK 152¹ str. buvo numatyta, kad tardytojo reikalavimas, kad atvyktų specialistas, yra privalomas įmonės, įstaigos arba organizacijos vadovui⁷.

Baudžiamojo proceso kodeksas numato ir specialisto atsakomybę⁸, kuri atsiranda, kai jis kviečiamas pas ikiteisminio tyrimo pareigūną, prokurorą ar į teismą be teisėto pagrindo atsisako atlikti savo pareigas. Tuo atveju specialistui gali būti taikomos šio kodekso 163 str. numatytos procesinės prievartos priemonės, o už melagingos išvados ir paaiškinimo pateikimą jis atsako pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 235 str.

Kad specialistas galėtų tinkamai vykdyti įstatymo numatytas funkcijas, jam turi būti suteiktos ir teisės, užtikrinančios jo funkcijų tinkamą realizavimą. Kokias gi teises Baudžiamojo proceso kodeksas suteikia specialistui? BPK numatytas specialisto funkcijas galima suskirstyti į dvi grupes:

- funkcijos, susijusios su specialisto dalyvavimu atliekant tyrimo veiksmus;
- funkcijos, susijusios su specialistui pavestų objektų tyrimu, todėl ir įstatyme reglamentuotas teises paanalizuosime pagal jo atliekamų funkcijų grupes.

Kokias gi teises baudžiamojo proceso normos suteikia tyrimo veiksmuose dalyvaujančiam specialistui. Išanalizavus baudžiamojo proceso normas, reglamentuojančias bendrąsias baudžiamojo

¹ Plačiau žr.: E. Palskys. Procesinė specialisto padėtis parengtiniame tardyme // Socialistinė teisė. 1968. Nr. 3. P. 23–28.

² Įstatymas numato gydytojo dalyvavimą, jeigu apžiūra susijusi su asmens kūno apnuoginimu.

³ Plačiau žr.: Lietuvos TSR baudžiamojo proceso kodeksas, patvirtintas 1961 m. rugsėjo 1 d.

⁴ Pavyzdžiui, kraujo pavyzdžių lyginamajam tyrimui paėmimas.

⁵ Nereti atvejai, kai dėl ekonominių specialių žinių neturėjimo atliekant poėmį paimama beveik visi įmonės veiklos dokumentai, dėl to ilgam laikui paralyžiuojama visa įmonės veikla.

⁶ Plačiau žr.: K. Stungys. Specialių žinių samprata ir panaudojimo ypatumai // Jurisprudencija. 2004. T. 52(44). P. 90. 81–91.

⁷ Plačiau žr.: Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas su pakeitimais ir papildymais iki 1994 m. gruodžio 12 d.

⁸ Neaišku, kodėl už tuos pačius pažeidimus ir tą pačią atsakomybę numato net dvi – 2 ir 5 BPK 89 str. dalys.

proceso bei ikiteisminio tyrimo nuostatas, straipsnio autorei nepavyko pastebėti nė vienos specialistui suteiktos teisės, kuri būtų susijusi su jo tiesioginių funkcijų vykdymu atliekant tyrimo veiksmus. Jis neturi teisės atsisakyti dalyvauti atliekant tyrimo veiksmą, jeigu specialistas, jo nuomone, ir neturi tam reikiamų specialių žinių. BPK 58 str. numato, kad specialistas negali dalyvauti procese tais atvejais, kai paaiškėja jo nekompetentingumas. Kyla klausimas, kodėl reikia laukti, kol tai akivaizdžiai paaiškės, jeigu specialistas žino, kad jis neturi tos rūšies specialių žinių¹.

Įstatymas nenumato ir specialisto teisės susipažinti su tyrimo veiksmo, kuriame jis dalyvavo, protokolu ir pateikti paaiškinimus ir pastabas, kurios, mūsų nuomone, turėtų būti įtrauktos į tyrimo veiksmo protokolą. Įstatymas nenumato ir tokio atvejo, kaip turėtų būti sprendžiami klausimai, kai atliekant tyrimo veiksmą nesutampa tyrėjo ir specialisto nuomonės dėl, pavyzdžiui, kokio nors pėdsako paėmimo arba metodo taikymo. Specialistas neturi teisės teikti skundų dėl prokuroro ar ikiteisminio tyrimo pareigūno veiksmų, apribojusių jo teises vykdant BPK numatytas funkcijas.

Kita specialisto veiklos kryptis – objektų tyrimas. Kokias teises turi specialistas atlikdamas objektų tyrimą. Išanalizavus objektų tyrimą reglamentuojančias normas galima konstatuoti, kad baudžiamajame procese nėra numatyta nė viena specialisto teisė užtikrinanti šių specialių funkcijų tinkamą įgyvendinimą. Jis negali atsisakyti atlikti jam pavestų objektų tyrimą, net jeigu ir neturi tam reikiamų specialių žinių ar įgūdžių, nes įstatymas tiesiog to nenumato.

Kokių dar teisių neturi specialistas, paanalizuosime lygindami kito specialių žinių turinčio asmens – eksperto² teises. Taigi kokias teises BPK 86 str. „Eksperto teisės“ suteikia ekspertui. Ekspertas turi teise:

- 1) susipažinti su bylos medžiaga, susijusia su ekspertizės dalyku;
- 2) prašyti pateikti papildomą medžiagą, reikalingą išvadai pateikti³;
- 3) dalyvauti atliekant su ekspertizės dalyku susijusius tyrimo veiksmus ir nagrinėjant bylą teisme;
- 4) ekspertas gali atsisakyti pateikti išvadą, jeigu jam pateiktos medžiagos nepakanka išvadai padaryti arba ta medžiaga neatitinka jo specialių žinių. Šiais atvejais ekspertas surašo aktą, kad negali pateikti išvados. Kaip analogišku atveju turi pasielgti specialistas, kokį dokumentą jis turi surašyti, deja, įstatymo normos atsakymo į tai neduoda.

Nė vienos iš šių teisių BPK specialistui nesuteikia, nors jam paveda atlikti objektų tyrimą, kuris vertinant iš mokslinių pozicijų niekuo nesiskiria nuo eksperto atliekamo tyrimo.

Baudžiamojo proceso kodeksas jau galioja dvejus metus ir nejaugi per tą laikotarpį atliekant objektų tyrimą niekada nereikėjo prašyti, kad būtų pateikta papildoma medžiaga, reikalinga išvadai pateikti; niekada nereikėjo susipažinti su bylos medžiaga, susijusia su objektų tyrimo dalyku bei dalyvauti atliekant su objektų tyrimo dalyku susijusius tyrimo veiksmus; ir ar visada išvadai pateikti užtekavo tyrimui pateiktos medžiagos? Ekspertinių įstaigų veiklos ataskaitos rodo ką kitą⁴.

1994–1995 m. H. Malevskis, atlikęs tyrimus, kaip savo funkcijas apžiūrint įvykio vietą suvokia specialistai, padarė išvadą, kad „tyrimo rezultatai rodo, kad kriminalistinėje tarnyboje didėja teisinis neraštingumas, todėl specialistai kriminalistai neretai nesuvokia. (...) savo vaidmens (funkcijų, teisių ir pareigų)...“ [6, 97]. Galima tik apgailėstauti, kad praėjus daugiau nei dešimt metų šalies ekspertinėse įstaigose teisinis neraštingumas tik dar labiau padidėjo, nes dar neįsigaliojus įstatymui jau buvo padaryti jo pakeitimai ir papildymai, o šiandien, kai įstatymas jau galioja antrus metus, nė vienos ekspertinės įstaigos vadovai nerodo jokios iniciatyvos, kad specialistams atliekant jų tiesiogines, kodekse numatytas funkcijas būtų suteiktos ir teisės, kurios yra būtinos toms funkcijoms realizuoti.

Naujajame BPK taip išplėstos specialisto funkcijos, kad jam net suteikta teisė savarankiškai atlikti tyrimo veiksmą – t. y. daiktų ir objektų apžiūrą (207 str.). Tačiau BPK normos neužtikrina taip išplėstų specialisto funkcijų realizavimo. Specialisto apibrėžime, pateiktame 89 str., nėra numatyta, kad jis **savarankiškai** gali atlikti tyrimo veiksmą. Taigi aiškiai matomas prieštaravimas tarp BPK 207 str. ir 89 str. Kas gali duoti specialistui pavedimą savarankiškai atlikti šį tyrimo veiksmą? Įstatymo normos atsakymo, deja, nepateikia.

¹ Pavyzdžiui, apžiūrėti lėktuvo katastrofos įvykio vietą.

² Ekspertas, atlikdamas ekspertizę, taip pat tiria objektus.

³ Lietuvos baudžiamojo proceso kodeksas numato, kad ekspertizę skiria net du baudžiamojo proceso dalyviai: prokuroras ir ikiteisminio tyrimo teisėjas. Įstatymo leidėjas aprioriškai padarė prielaidą, kad šie asmenys neturi pakankamai kriminalistikos žinių, todėl jie ir nežinos, kiek reikia lyginamosios medžiagos, kad būtų atliktas vienas ar kitas tyrimas.

⁴ Plačiau žr.: Lietuvos teismo ekspertizės centro, Kriminalistinių tyrimų centro, Teismo medicinos instituto 2003–2004 m. veiklos ataskaitos.

Svarbus ir kitas – procesinis vadybinis, arba tyrimo organizavimo, aspektas. Ar specialistas yra nusikaltimo tyrėjas? Tai gal Lietuvos baudžiamajame procese reikia atsisakyti tyrėjo procesinės figūros?

Apibendrinant anksčiau išsakytas mintis ir pastabas galima drąsiai teigti, kad įsigaliojęs Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas įteisino specialisto „vergovę“ baudžiamajame procese.

Išvados

Išanalizavę specialisto padėtį baudžiamajame procese, kad būtų užtikrintas BPK numatytų jo funkcijų realizavimas, mes siūlome BPK padaryti šiuos pakeitimus bei papildymus:

1. 89 str. 1 dalis turėtų būti išdėstyta taip: **specialistas** yra reikiamų žinių ir įgūdžių turintis asmuo, pakviestas dalyvauti atliekant tyrimo veiksmus ir taikant prievartos priemones (pakviestas dalyvauti byloje), kad kodekse nustatyta tvarka padėtų surasti, įtvirtinti ir paaimti pėdsakus bei kitus objektus, duotų paaiškinimus jo kompetencijos klausimais bei jam pavedus atliktų objektų tyrimą ir pateiktų išvadą.

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas turėtų būti papildytas 89¹ straipsniu, kuris turėtų vadintis „Specialisto teisės“. Šiame straipsnyje turėtų būti išvardytos šios specialisto teisės:

- atsisakyti dalyvauti baudžiamosios bylos tyrime, jeigu jis neturi reikiamų specialių žinių;
- prokuroro, ikiteisminio tyrimo pareigūno ar teismo leidimu pateikti klausimus tyrimo veiksmo ar prievartos priemonės taikymo dalyviams;
- susipažinti su tyrimo bei prievartos priemonės taikymo veiksmo, kuriame jis dalyvavo, protokolu ir pateikti paaiškinimus ir pastabas; jos turi būti įtrauktos į protokolą;
- teikti skundus dėl prokuroro ir ikiteisminio tyrimo pareigūno veiksmų, apribojusių jo teises;
- susipažinti su bylos medžiaga, susijusia su tyrimo dalyku;
- prašyti pateikti papildomą medžiagą, reikalingą išvadai pateikti;
- dalyvauti atliekant su tyrimo dalyku susijusius tyrimo veiksmus ir taikant prievartos priemones;
- dalyvauti nagrinėjant bylą teisme;
- atsisakyti pateikti išvadą, jeigu jam pateiktos medžiagos neužtenka išvadai padaryti arba ta medžiaga neatitinka jo specialių žinių.

3. Nereikia sutapatinti ikiteisminio tyrimo pareigūno ir specialisto funkcijų, todėl 207 str. turėtų būti išbraukta ir nuostata, kad specialistas atlieka objektų apžiūrą.

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. Oficialus tekstas. Pirmas leidimas. – Vilnius, 2003.
2. Lietuvos TSR baudžiamojo proceso kodeksas. Oficialus tekstas. – Vilnius, 1961.
3. Lietuvos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. – Vilnius: Mintis, 1976.
4. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. Oficialus tekstas su pakeitimais ir papildymais iki 1993 m. gruodžio mėn. 23 d. – Vilnius: Teisinės informacijos centras prie Teisingumo ministerijos, 1993.
5. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. Kn. 1. – Vilnius, 2003.
6. Malevski H. Specialistas kriminalistas įvykio vietas apžiūroje // Jurisprudencija: LTA mokslo darbai. 1998. T.9(1). P. 88–101.
7. Stungys K. Specialių žinių samprata ir panaudojimo ypatumai // Jurisprudencija: LTA mokslo darbai. 2004. T.52(44). P. 81–91.
8. Малевски Г., Курепка Э. Правовое регулирование специальных знаний в уголовно-процессуальном кодексе Литовской Республики // Актуальные проблемы теории и практики уголовного судопроизводства и криминалистики. Часть 1. – Москва. 2004.
9. Юшкевичюте Я. Специалист в уголовном процессе Литвы // Южно–уральские криминалистические чтения. 2004. Вып. 12. P. 186–192.
10. Юшкевичюте Я. Состояние и тенденции правового регулирования использования специальных знаний в Литве в 1990–2003 гг. // Судебная реформа 1864 года и её влияние на развитие права. Материалы конференции. Научно-методический сборник. Часть 1. Калининград, 2004. P. 74–81.

11. Юшкевичюте Я. Регламентация использования специальных знаний в Уголовно–процессуальном кодексе Литовской Республики. Материалы Международной научно–практической конференции, посвящённой пятидесятилетию кафедры уголовного процесса Уральской государственной юридической академии. Часть 2. – Екатеринбург: Изд–тво Уральского университета, 2005. Р.439–446.

Codification of Specialist Activities in Criminal Procedure Code of Lithuania

Assoc. Prof. Dr. Janina Juškevičiūtė
Mykolas Romeris University

Keywords: special knowledge, specialist, criminal procedure, crime investigation.

SUMMARY

Lithuanian independency was reestablished in 1991 and a legal reform has been started. One of the purposes of the new system was to pass a new Criminal Code. Since May 1, 2003 a new Criminal Procedure Code has been enacted in the country. The Code essentially changed the conception of criminal procedure. Crime investigation has been conducted by special knowledge of the same participants of the criminal procedure: experts and specialists. The new Criminal Procedure Code, however, has changed their role in the criminal proceedings. Strict and clear regulations of special knowledge application in the criminal process protect human and citizen rights in the criminal process.

Criminal Procedure Code of the Republic of Lithuania of May 1, 2003 has improved specialists' role in the criminal process.

This is the first analysis of the specialists' professional role: their rights, duties and responsibility since the Criminal Code was enacted.

The author examines certain parts of the Code, which define specialist's legal status in the process and draws a conclusion, that specialist's activity has been quantitative narrowed and qualitative broadened, but there are no definitions about the conduction of the activity in the code. Criminal Procedure Code does not defend the specialists to conduct their activity which has been codified.

The author provides necessary amendments of Criminal Procedure Code that would codify the legal conduction of certain activity available to specialists.

